

78

992.

Alteu.

Samelbd.

E libris
gymnasio Mauritiano Magdeburgensi
a venerabili
Carolo Funk
theol. doctore et gymnasii direttore
a. 1857 hereditate relictis.

P. q. 27.

3 2

DE EO
QVOD
STVDIVM MATHESEOS
FACIT
AD VIRTVTEM
ORATIO INAVGVRALIS

ABRAHAMI GOTTHELF KAESTNERI

MATH. ET PHYS. P. P. O. SOC. REG. SC. GOTTINGENS. ACADD.
REGG. SC. SVECICAE ET PRVSSICAE ACAD. ELECT. SC.
VT. ERFORDINAE ACADD. BONONIENSIS ET AVGVSTAE
PERVSINAE SOCC. LAT. ET TEVT. IENENS. TEVT. ET
LIB ART. LIPS. SODALIS

RECITATA GOTTINGAE PRIDIE CAL. AVGVSTI
A. AER. CHRIST. MDCCCLVI

LITTERIS POCKWITZII ET BARMEIERI

SERENISSIMI PRINCIPES
PRORECTOR ACADEMIAE MAGNIFICE
VIRI SVMME REVERENDI ILLVSTRES CON-
SVLTISSIMI EXPERIENTISSIMI EXCELLENTISSIMI
AMPLISSIMI
IVVENES PRAESTANTISSIMI

VAE communis est publice verba factorum
formula, vt, de negotii quod susceperunt dif-
ficultate, de verendo auditorum iudicio, de
facultatibus nimium quantum exiguis, pluri-
ma conquesti, cum de laude adsequenda omnino despera-
uerunt, veniam saltim petant; ea si quis vnquam recte
vsus est, nullamque vel pudoris subrustici culpam, vel
fictae

fictae modestiae suspensionem incurrit, ego certe iure meo illa utar, cui pro summo et in me munificentissimo REGE vota, grati animi testimonia edenda sunt, cui dicendum est in coetu virorum e doctiore Germania omni lectorum, qui denique, pluribus vestrum inde ab exiguo saltim tempore faciem notus; ignarus morum huius regionis, peregrinus ad Vos accedo. Quod igitur ad benevolentiam vestram totus confugiam, siue officium meum ob virium mearum tenuitatem non totum expleam siue ignorantia peccem, id credatis, non quia consuetudo ita iubet, a me dici, sed quia dici a me debere persuasus sum.

COGITANS vero, quae proferrem, nec a munere clementissime mihi demando plane aliena, nec Vobis auditoribus omnino indigna; sensi tristiore doctrinae eius quam profiteor prae aliis conditionem, quod, quae egregia maxime in illa hodie reputantur, de his vix possit dici, nisi coram illis qui eadem studia depereunt. Quaedam autem, aptiora ut in publicum proferantur, ut: de matheos in ingenio ad cognoscendum verum acuendo praestantia, viaque ad perfectam certitudinem a solis mathematicis calcata, aut de artium quae sine mathesi non essent, ad vitam nostram non ferarum ritu transigendam summa necessitate, ea, pluribus, vel oratoribus vel scriptoribus, et inter illos quibusdam disertis, abunde iam tractata, repetere nolebam. Tandem obtulit se mihi illa quaestio quam intactam plane pronunciare non ausim, a pluribus tractatam non existimem, sitne matheos, ut in ingenio acuendo, ita etiam in moribus formandis quaedam utilitas, ut studiosos sui non perspicaciores saltim sed et meliores reddat. De qua breuiter disserentem ut benigne audiat, spero, non facundia mea, rei tamen ipsius dignitate me impetraturum.

Qui

Qui mathesin facere quidpiam ad virtutem adserit, eum nemo credat, honeste viuendi praeceptis philosophiae morum demtis, mathesin vitae restructicem constituere. Habent vero id artes plures, vt exercitio illarum, aliis plane, et ab illis diuersis aptiores fiamus. Qui rerum visibilibum imagines stilo in tabula efformare discunt, non id omnes quaerunt vt pictores probabiles euadant, sciunt vero, ita se fabros, architectos, puleri deformisque arbitros meliores futuros. Feris insidias struentes, dum vigilias et labores tolerare, pericula contemnere discunt, bello se praeparant. Artium liberalium studia, mores emollire, animorum feritatem compescere, non Socrates nos docuit aut Seneca, sed amabilior multo magister Ouidius. Suffecerit ergo, si matheseos ea vis est, vt cultorem sui, bene viuendi legibus, si non omnibus, certe quibusdam, percipiendis seruandisque reddat aptiorem.

PRIMO autem, non potest insigniter mathesin amare nisi qui veritatem amat; de illo loquor, qui mathesin cognoscendi, non cauponandi gratia, vt Plato ait, sectatur. Saepius peruicacis studii non aliud praemium mathesis offert, quam quod vero hucusque ignorato potiamur. Vero autem quaerendo semper intentos, an incredibile est, in iis quae ad vitam pertinent, veri custodes etiam magis sollicitos, candidos simplicesque futuros? Cauent curiose ne errent, quam dissimiles sibi ipsis futuri, si data opera mentiantur. Veritatis diagrammatibus et numeris circumseptae pulcritudinem, pauci inter mortalium myriades, sentiunt, mire profecto hebetes futuri, si pulcritudinem non sentiant eius quae ad mores pertinet, quam venustam fatentur homines omnes, nisi quod vbi parum ipsis prodest, vt puellam cui facies pro dote est proci auari,

ri, relinquunt. Quam igitur, probi ceferum viri, sed ad studia nostra non facti, propterea colunt veracitatem, quia recte de vtilitate sua sentientibus omnibus vtilis est; in illa etiam praeter vtilitatem, quod ipsis placeat, reperiunt veritatis amatores, plane vt numum praestantiorum, imperitus ex auri solo pondere aestimat, magis eruditus arbiter ex sculpturae etiam artificio. Hoc scilicet est, virtutem vt aliqui iusserunt, non ob vtilitatem suam, sed ob natiuam pulcritudinem, diligere. Fauore autem vel odio aliter quam sentit pronunciare mathematicus non ausit, in sua certe doctrina, vbi veritas a quouis eius studioso, in tanta luce collocari potest, minus hinc vel ad adfentandum facilis vel callidus ad calumniandum, quem vera tacere, fingere non visa, mathesis profecto non docet.

AD animi motus vehementiores compescendos, quod studium magis faciat, illo, quod nisi sedato animo tractari feliciter nequit. Quantum temporis mathesi cum fructu tribuisti, a perturbationibus liber fueris oportet. Nisi perturbari animum eo ipso ardore credas, quo ad verum inuestigandum agitatur. Fateor enim eos qui depereunt mathemata, non tranquillo plane animo esse. Quae iuuenis anxietas est, donec puella amata potiatur; quae viri, donec ad nomen eius sonus plerumque mente vacuus accedat, illudque auro carius eundi ante aequales priuilegium; eam totam, quanta quanta est sentimus, grauiori cuidam problemati soluendo intenti. Hanc ingeniorum mathematicorum aegritudinem qui de animi morbis scripserunt, eur plane omiserint non video, nisi eos solos recensuerint quos ipsi experti sunt. Vtilem vero morbum, qui grauioribus medetur. Equidem, ita semper existimaui, purissimam illam voluptatem, qua ex litterarum studiis adfici-

mur,

mur, ad minuendas saltim cupiditates animumque a vitiis abducendum multum conferre. Male agere discunt, qui nihil quod agant habent. Diuitiae nulli vsui coaceruatae, honores vani, sensuum oblectamenta, iis summa bona videntur, qui alia nulla norunt. Vero quaerendo intentis, non superest tempus quod vitiis tribuant, cognoscendi autem desiderium, maiori cum voluptate sciunt expleri, quam vel concipere animo vulgus hominum possit. Igitur, vt perfecta quadam pulcritudine capti, ad deteriores formas oculos non detorquent. Sirenes ne audirent, Vlyses focis aures obstruxit, Orpheus vt se nautae praes Sirenibus audirent, victrici cantus sui dulcedine effecit. Ita vitiorum illecebras, indocti saepius non nisi fuga superant, securi illas spectant, quorum animus nobilioribus capi adsuevit.

ET infinitae quidem illae cupiditates, infelices omnes reddunt, quorum felicitas tota in rebus extra nos positae collocatur; mathematici vero, si his furis agerentur, multo adhuc essent aliis infeliciores. Aliarum eruditionis partium, illa, inde a longo tempore est apud homines existimatio, vt qui illas tractant, auctoritate quadam polleant, ad honores et diuitias possint grassari: Nostras autem litteras, steriles et inamoenas plerique pronunciant; et hi quidem benigne de illis sentientes, alii etiam veneficas, vt nihil fere mathesis conferat, ad obtinenda bona externa, ad quae aliae artes, honestis etiam viis ducunt. Paucis, iisque intelligentibus probari, id omne est, quod horum mathematicus expectet, plebis suffragia obtenturum se, ne cogitare quidem potest. Igitur mathematici quorum intererat pluribus placere, saepius alias doctrinas, cum illa quam principem colebant coniunxerunt, vnde
duplex

duplex commodum natum est, primum, vt maculam illam a mathesi absterferint, vitae ciuili et reliquae eruditioni intactos reddere, alterum, vt illis quae secundum mathesin tractauerunt, perspicuitatem, ordinem, ratiociniorum viam, intulerint. Tantum abest, vt mathematici eruditionem reliquam contempnant, aut sibi prae aliis sapientes videantur; contra fastui eruditis nimium familiari retundendo, nullae litterae aptiores sunt his, quae natura sua infinitae sunt, tot autem praestantissima ingenia occuparunt, quae aequaturos nos omnino desperandum est. Id quantum efficiat, vt benignius de aliis iudicemus in propatulo est. Non potest profecto multum infra se positos contemnere, qui quantum ipse, infra Archimedes, Leibnitios, Bernoullios, Euleros ponatur, intelligit.

NIHIL huc vsque protuli, de theorematum ipsorum mathematicorum ad vitam regendam efficacia. Et morum quidem praecepta, in doctrina quae omnis contemplatione absoluitur nemo quaeret. Sunt tamen, quae iusti rectique notiones illustrent, imo ad supremam virtutum, numinis cultum pertineant. Vellem vt huc trahere liceret vulgatum illud argumentum, quo peccata nostra infinitam poenam mereri, quoniam Deus infinitus illis laeditur adserunt: quod, cum infiniti notione vtatur omnino ad mathesin pertineret; sed iustitiam diuinam non credo nobis eius velut iudicibus sedentibus excusandam esse, aliter excusari posse scio, huic autem argumento, praeter alia multa hoc etiam obitare video, quod non eodem sensu infinitum de Deo dicatur et de poenis: Nam qui latine de philosophia scribere se nostro aevo professi sunt, iis illud infinitum reale vocatur, alterum mathematicum; hos autem duos sensus confunderé, est verbis ludere, et
fyllo-

sylogismos quatuor terminorum condere. Omitto igitur hoc, moralem quoque philosophiam, et theologiam quam veteres quidam ex numeris effinxerunt, et recentiorum similes iusus. Ad diuina autem cognoscenda, iis maxime crediderim animum praeparari, quae liberant cogitandi ratiocinandique facultatem, a sensuum seruitio, ut rerum quae non sentiuntur, imaginibus minus exactis, sensibus subiectis, ad exactas illarum ideas efformandas uti discat, veris autem sublimibus cognoscendis quam maxime delectetur: Deinde infinitum sciendi desiderium, quod pro animorum immortalitate facere philosophis visum est, nemo magis mathematico vel sentit, vel quomodo veris diuersi generis, nutriri possit, non fatiari, expertus est.

QVIS autem ignorat, quae mathesis, naturae inprimis applicata, ad cognoscendum ex operibus CREATORIS faciat. Ab ea enim sola constat explicari, et magnitudinem vniuersi visibilis, et leges, hoc est potentiam et sapientiam CREATORIS, qui quam beneficus sit, hinc inprimis intelligitur, quod immensae illius reipublicae conditor, omnia ad nostrum usum ita attemperauit ut globuli quem incolimus gratia solum facta esse, maiores nostri crediderint. Iam vero, ubi mundum quendam oculos fugientem microscopia detexerunt, ne quidem huius terrae singula homini soli destinata videmus, quantumque absumis ab intelligendis perfecte eius qui frustra facere nil potuit consiliis, conuincimur. Quae vero illorum intelligimus, cum praeclara omnia reperiamus, non possumus non de reliquis omnibus idem sentire. His ipsis praeparatur ad fidem iis facilius adhibendam qui sublimiora quaedam de Deo, idoneis tamen testimoniis nixi

B

pro-

pronunciant : saltim hanc vnam ob causam fidem ipsis non denegabimus, quoniam rationi nostrae imperuia dicunt. Quid enim? ferremusne geometriae elementaris tironem, qui rideret nos dum de asymptoticis lineis loquimur, aut de spaciis mensuram definitam habentibus licet sine limite extendantur, aut de punctis illis quae cum area nuda velut insulae mari circumdata sint, tamen ad curvas quasdam ita pertinent vt integrae atque continuae sine his non habeantur. Haec autem omnia ne quidem explicari satis tironi possunt, multo minus quam necessaria sint ostendi. At, in immenso illo veritatis systemate, cuius apicem res diuinae constituunt, ad eum gradum nondum peruenisse vel acutissimos mortalium credibile est, ad quem in geometria peruenit, cui theorema pythagorae negocium adhuc faceffit. Videtis opinor quo iure dicatur mathesis ab adsensu religionis mysteriis praebendo abducere. Fateor adsuefacit animum vt nihil nisi satis intellectum, argumentis idoneis probatum, credat, ceterum, de quibus nondum plane persuasus est, ea non neget, potius, multis, quae vera esse suspicatur saltim, maiorem accedere posse lucem sciat. Vos, qui ita comparatum animum, negatis sublimiores doctrinas facile recepturum, an tales esse dicitis, quae intelligi omnino non possint, hoc est sonos sine sensu? quae credibiles reddi sano homini non possint, hoc est augurum aut sacrificulorum commenta? Nisi vestra forte docendi imperitia contingit, vt velut gemma manibus fordidis tractata, veritas vestra opera fulgorem suum amittat.

HIS quae de vi matheseos in moribus regendis protuli, addere poteram illustrium mathematicorum imagines,

gines, si temporis ratio, quae argumenta in breuitatem contrahere coegit, in exemplis prolixum esse concederet. Neque etiam vereor, vt doctrinae nostrae professores parum virtutis studiosi mihi obiiciantur. Aliquos eorum forte geometrarum numero excerpam; illorum quibus nominis huius honorem tribuam, si qui vita sua sententiae meae non multum patrocinentur, quaeram nihil ne faciat ad honeste viuendum philosophia moralis, aut ipsa sanctior doctrina, quoniam vtriusque magistri, saepius aliud iter praeceptis monstrant, aliud exemplis. Deinde, cum Socrates falsus sit, natura talem se fuisse qualem facies indicabat, studio meliorem esse factum, vnde scites, eum qui fallax, gloriosus, iracundus, cupiditatum mancipium, post tractatam sedulo mathesin est, nihil plane ex illa profecisse? Forte enim, quem bonum reddere non poterat, mediocriter malum ex pessimo effecit.

Ego certe, quantum per impotentiam humanam fieri potest, id acturus sum, vt illam veri certique contemplatricem, iusti bonique studiosos si non a acriores, certe non negligentiores reddere exemplo meo comprobem: Eo minus differre licet summum illud officium, vota faciendi pro REGE, cuius inter subditos quod numerare me possim, qualibuscunque, meis in mathesi profectibus deberi profiteor. Quid vero ego addere possim votis, quae pro eo fundunt tot gentes, regionibus diffusae, moribus et linguis variae, sacris ipsis, inde ab eo qui DEVM in se esse ad illum qui non esse DEVM, credit, diuersae? Et huius quidem continentis pars quaedam illo principe beata est; reliqua pars, communis inprimis nostrum qui Germani vocamur patria, fortissimum aequae ac sapientissimum libertatis suae ac quietis vindicem inde

a pluribus annis suspicit; iam vero videt, tanta prudentia in tuto posuisse electoratum ut milite inde educto regnum defendere possit. Insulam illam maximam, et naturae muneribus, artibus et doctrinis, felicissimam, incolentes, non ignari bonorum suorum, nec nimium modesti illorum aestimatores, regibus autem blandiri minus soliti, hunc regem *honestissimi Britannorum* elogio celebrant, hoc est summo, quod principi suo tribuere possit gens de libertate sua quam maxime sollicita, et vndique tota recalcitrans dominaturo. Regiones in quibus quae exarsit belli flamma, iam Europam adurere incepit, quid magis optant, quam ut Britanniae porro iunctae GEORGIO subsint? Equidem, cum solem hunc contemplor, primum nobis orientem, post Britannis lucentem, tandem obliquiores radios in novam illam Angliam mittentem; non possum non reminisci gloriosi illius Hispanorum effati, de sole in regis sui terris inocciduo, GEORGIVM que mihi spectare videor in medio positum altera manu orientem altera occidentem complecti. Ego vero, ex quo didici punctum esse quod inter tot gentes ferro et flamma diuiditur, reges magnos credidi, non eos qui agrorum iugerumque immenso spacio imperitarent, sed qui hominibus, ea quidem conditione, qua subesse animos ad immortalitatem factos sui similibus non dedecet, ut non vi metuque sub iugo detineantur, sed hunc patrem et regem, etiamsi optio detur denuo sint electuri. Talem cum omnes veneremur GEORGIVM, quis est qui non mecum optet, ut compositis feliciter dissidiis praesentibus, IPSE quidem populis suis quam diutissime intersit, PRINCIPI autem IUVENTVTIS perfectissimum regnandi exemplar ostendens, ei qua nos fruimur similem, seris poteris praeparet felicitatem.

SUMMIS reipublicae huius **A**DMINISTRIS
Viris non generum magis splendore, quam rerum geren-
darum prudentia et bonum commune promouendi inde-
fesso ardore illustrissimis, vno verbo, dignis qui tanti
REGIS Vicarii sint, consilia sapientissima, ex voto semper
succeedant, ipsi vero in illa regione quam felicem reddunt,
felices sint, salutemque publicam quam diutissime sospi-
tes incolumesque tueantur.

ITA in beatis his terris floreat Georgia Augusta, et
ipsa e contrario, quantum valeant bonae artes, ad gentes
beatiores reddendas exemplo suo ostendat: Id vero eo ma-
gis et optamus et speramus, cum in hac musarum sede sub-
fidiis eruditionis omnibus instruenda, incredibilia, nisi
exemplis, ad quae obstupescimus ante oculos positis con-
uinceremur, praestiterit **E**XCELLENTISSIMVS eius **C**V-
RA**T**OR, quem vocarem vt moris est, illo ab Augusti **C**ae-
saris amico petito agnomine, nisi, non tam ipsum elogio
hoc ornari existimarem, quam contra, illi, postquam
tanto abusu fere euiluit, nouum splendorem, ac si a se
primum inciperet conciliare. Nos autem, quibus non est
ea ingenii vis vt dignis laudibus virum celebrare possimus,
serae posteritati, heroam colendi curam demandemus,
eam enim credibile est, vbi regum amicos pro tuendis lit-
teris viderit partem eius facere quod nos iam videmus, an-
tiquato **M**AECENATIS vocabulo **M**VNCHHVSIOS appel-
laturam.

SVPEREST haud exigua officii mei pars, ad Vos qui
benignas aures mihi praebuistis pertinens. Hic autem bre-
uiorem esse multo quam deberem iubet metus ne dum
laudo patientiam vestram, eadem nimium abutar.

Placuit **VOBIS SERENISSIMI HASSIAE PRINCIPES**,
partem splendoris eius qua hanc urbem collustratis, in me
hodie conuertere. Efficitis enim summo illo quo musas
nostras dignamini fauore vt et iuuenes precium litteris ex
vestra aestimatione statuere discant, et praeceptores ipsi,
VOBIS praesentibus, non iam totos se vmbrae scholasticae im-
mersos, sed maiori in luce positos arbitrentur. Ego au-
tem huius summi **VESTRI** in me beneficii memoriam
nunquam intermorituram spondeo.

In vestras laudes excurrere Patres conscripti, praeter in-
becillitatem meam id potissimum prohibet quod vt Vobis
prober, Vobis quam simillimus existam, ipse summam mei
laudem sim crediturus. Dabo certe operam vt dignus sim
cuius nomen inter tot celebria nomina legatur, vestram
vero beneuolentiam quibuscunque potero amoris et cultus
testimoniis, studebo demereri.

Vobis praestantissimi commilitones quidquid in me
virium est ad vestrum usum, id totum offero. Mihi qui-
dem, qui verum suae ipsius pulcritudinis causa diligo,
post summam illam voluptatem qua cognitio eius animum
perfundit, nihil gratius accidere potest, quam si eundem
sensum detur in aliis excitare. Id efficiendi si occasionem
praebere mihi velitis, ita habebitis Vobis inferuentem
vt qui dum vestrae vtilitati inuigilat sibi
ipso beator videatur.

86 1178

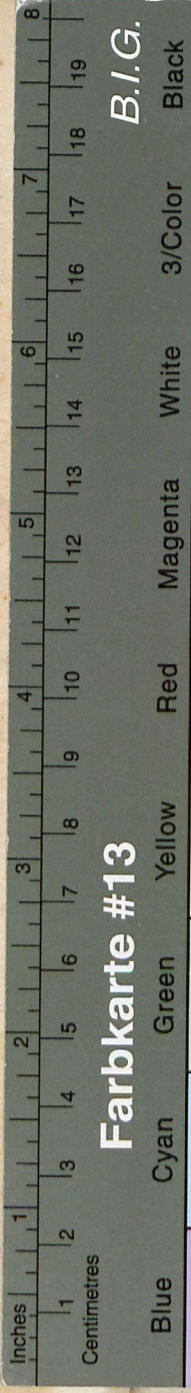
VD18

ULB Halle
007 474 717

3

B.I.G.

Farbkarte #13

3 2

DE EO
QVOD
VDIVM MATHESEOS

FACIT
AD VIRTVTM
ORATIO INAVGVRALIS

HAMI GOTTHELF KAESTNERI

T PHYS. P. P. O. SOC. REG. SC. GOTTINGENS. ACADD.
G. SVECICAE ET PRVSSICAE ACAD. ELECT. SC.
ORDINAE ACADD. BONONIENSIS ET AVGVSTAE
INAE SOCC. LAT. ET TEVT. IENENS. TEVT. ET
LIB ART. LIPS. SODALIS

ITATA GOTTINGAE PRIDIE CAL. AVGVSTI
A. AER. CHRIST. MDCCCLVI

PTERIS POCKWITZII ET BARMEIERI

